

УДК 347.9

А. Шабалін, здобувач
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, Київ

ВИКОНАННЯ СУДОВОГО НАКАЗУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

У даній статті автор висвітлює процесуальні питання стадії виконання судового наказу, як особливої форми судового рішення, в цивільному процесі України. На підставі наведеного аналізу, автором сформульовані і запропоновані зміни та доповнення до чинного ЦПК України, метою яких є удосконалення процедури виконання судового рішення, як завершальної стадії цивільного судочинства.

Ключові слова: судовий наказ, наказне провадження, виконання рішення суду.

Виконання судового рішення є завершальною стадією цивільного процесу. Важливість даної стадії полягає у тому, що саме у ній безпосередньо і реалізується правозахисна функція держави.

Так, відповідно до ст. 124 Конституції України судові рішення ухвалюються іменем України і є обов'язковим до виконання на всій території України [1].

Дане конституційне положення у повній мірі розповсюджується і на судовий наказ, як особливу форму судового рішення.

У зв'язку із тим, що наказне провадження є новим інститутом для сучасного цивільного процесу, існує необхідність у комплексному теоретичному дослідженні усіх аспектів зазначеного правового інституту, у тому числі і питань пов'язаних із виконанням судового наказу.

Питання виконання судових рішень досліджувались такими науковцями, як П. П. Заворотько, А. Ф. Клейман, Д. Д. Луспенник, В. І. Тертишніков, М. Й. Штефан, О. О. Штефан, С. В. Щербак, С. Я. Фурса, І. І. Черних та ін.

У той же час питання дослідження проблематики виконання судового наказу, на сьогоднішній день є недостатньо дослідженим. Це пов'язано із тим, сам судовий наказ поєднує в собі процесуальні риси судового акту і виконавчого документу, що відбивається на процедурі виконання, також, у даному аспекті, варто зазначити і те, що сам інститут наказного провадження є новим для сучасного національного цивільного процесуального права. Інша сторона питання полягає у тому, що сама стадія виконання судового рішення у цивільному процесі зазнала певних змін, у результаті судової реформи 2010 р.

Все вищевикладене і зумовило необхідність проведення даного дослідження.

18 березня 2004 року Верховна Рада України прийняла новий Цивільно-процесуальний кодекс України (надалі – ЦПК України), який набув чинності з 1 вересня 2005 року.

За ЦПК України правове регулювання цивільного судочинства характеризується, як новелізацією норм так і наявністю нових процесуальних інститутів, невідомих попередньому ЦПК у редакції 1963 р. Одним із таких інститутів є інститут наказного провадження.

Серед науковців наказне провадження визначається, як самостійний вид цивільного судочинства, здійснюваного загальними судами загальної юрисдикції і спрямованого на постановлення судового наказу [2, с. 315].

Частиною третьою статті 95 ЦПК України передбачено, що судовий наказ підлягає виконанню за правилами встановленими для виконання судових рішень у порядку встановленому законом [3].

У ч. 2 ст. 103 ЦПК України закріплено положення згідно якого, судовий наказ повинен відповідати вимогам щодо виконавчого документу, встановленим Законом України "Про виконавче провадження" [4]. У той же час п. 3 ч. 2 ст. 17 Законом України "Про виконавче провадження" судовий наказ віднесено до переліку виконавчих документів, що підлягають примусовому виконанню державною виконавчою службою.

Таким чином, можна говорити про те, що судовий наказ поєднує у собі процесуальні якості судового рішення та виконавчого документу одночасно. Подібна процесуальні подвійність властива лише судовому наказу, що виділяє його поміж інших актів правосуддя (судових рішень, ухвал).

Статтею 18 Закону України "Про виконавче провадження" визначено зміст виконавчого документу. Відповідно до даної статті у виконавчому документі повинно бути зазначено: назва і дата видачі документа, найменування органу, прізвище та ініціали посадової особи, що його видали; 2) дата прийняття і номер рішення, згідно з яким видано документ; 3) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, власне ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) стягувача і боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код суб'єкта господарської діяльності стягувача та боржника (для юридичних осіб), індивідуальний ідентифікаційний номер стягувача та боржника (для фізичних осіб – платників податків) або номер і серія паспорта стягувача та боржника для фізичних осіб – громадян України, які через свої релігійні або інші переконання відмовилися від прийняття ідентифікаційного номера, офіційно повідомили про це відповідні органи державної влади та мають відмітку в паспорті громадянина України, а також інші дані, якщо вони відомі суду чи іншому органу, що видав виконавчий документ, які ідентифікують стягувача та боржника чи можуть сприяти примусовому виконанню, зокрема, дата народження боржника та його місце роботи (для фізичних осіб), місцезнаходження майна боржника, рахунки стягувача та боржника тощо; 4) резолютивна частина рішення; 5) дата набрання законної (юридичної) сили рішенням; 6) строк пред'явлення виконавчого документа до виконання.

З приводу вищевказаного слід зазначити, що свого часу С. Я. Фурса, разом із іншими науковцями, вказувала про необхідність узгодження змісту судового наказу та змісту виконавчого документу (виконавчого листа) на рівні закону [5, с. 116-117].

Аналіз вказаних норм законодавства свідчить про те, що законодавцем були взяті до уваги зауваження науковців і відповідні зміни у законодавстві відбулися, у ході реалізації судової реформи 2010 року.

Згідно чинного цивільного процесуального законодавства судовий наказ за своїми реквізитами повинен відповідати вимогам виконавчого документу.

Проведений нами аналіз судової практики наказного провадження свідчить про те, що суди в цілому дотримуються форми і змісту, при складенні судового наказу. У той же час зустрічаються випадки, коли у судовому наказі не вказані всі необхідні реквізити.

Наприклад, Дарницьким районним судом м. Києва було видано судовий наказ за заявою першого заступника прокурора міста Києва в інтересах особи Б. про стягнення нарахованої але не виплаченої заробітної плати. У даному наказі не було зазначено строк для пред'явлення наказу до виконання, тобто, судовий на-

каз не відповідав вимогам виконавчого документу, завдяки чому не міг бути пред'явлений до виконання. Згодом помилка була виправлена безпосередньо суддею, шляхом власноручного напису на документі [6].

Законодавством України визначено певний порядок виконання рішення суду.

Так, відповідно до ст. 19 Закону України "Про виконавче провадження" визначено, що державний виконавець відкриває виконавче провадження на підставі виконавчого документу, зазначеного у ст. 17 Закону, а також заяви стягувача або його законного представника про примусове виконання чи за заявою прокурора у випадках представництва інтересів громадянина або держави. Статтею 2 вказаного Закону визначено, що примусове виконання рішень покладається на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України. Примусове виконання здійснюють державні виконавці відповідно до положень Закону України "Про державну виконавчу службу" (ч. 2 ст. 2 Закону України "Про виконавче провадження"). Положенням статті 20 Закону України "Про виконавче провадження" Виконавчі дії провадяться державним виконавцем за місцем проживання, перебування, роботи боржника або за місцем знаходження його майна. У разі якщо боржник є юридичною особою, то виконання провадиться за місцем знаходження його постійно діючого органу або майна. Вказаним Законом визначено чіткий строк для пред'явлення до виконання виконавчих документів. Приписами п. 1 ч. 2 ст. 22 Закону України "Про виконавче провадження" визначено, що судові рішення протягом одного року з наступного дня після набрання рішенням законної сили чи закінчення строку, встановленого у разі відстроки чи розстроки виконання рішення.

У разі пред'явлення до виконання виконавчого документу, в даному випадку судового наказу, разом із заявою про примусове виконання, державний виконавець зобов'язаний прийняти його та протягом трьох робочих днів з дня надходження до нього виконавчого документу відкрити виконавче провадження і видати відповідну постанову. Дана постанова надсилається боржникові, у ній обов'язково зазначається строк для самостійного (добровільного) виконання рішення суду, такий строк становить сім днів, з дня отримання ним постанови.

Статтею 368 ЦПК України вирішуються питання пов'язані із зверненням судового рішення до виконання, такі питання вирішує місцевий суд, який розглянув справу. Процедура отримання виконавчого документу визначена частиною другою вказаної статті, відповідно до якої за кожним судовим рішенням, яке набрало законної сили, за заявою осіб, на користь яких воно ухвалено, видається один виконавчий лист. Дане положення процесуального закону розповсюджується і на справи наказного провадження, з урахування процесуальних особливостей останнього.

Процесуальним законом встановлений певний порядок стягнення судового збору, так, виконавчі документи про стягнення судового збору направляються судом до місцевих органів державної податкової служби (ч. 3 ст. 368 ЦПК України). Отже, копія судового наказу, з метою стягнення суми судового боргу, направляється до місцевих органів податкової служби, у разі стягнення збору на користь держави.

Водночас редакція ч. 2 ст. 368 ЦПК України породжує певні протиріччя із нормами наказного провадження. Із змісту процесуального закону випливає, що виконавчий лист видається за кожними судовим рішенням, тобто, і за судовим наказом також. У той же час судовий наказ є самим виконавчим документом і для

його примусового виконання не потрібно видачі окремого виконавчого документу.

У цивільно-процесуальному законодавстві судовий наказ не є єдиним документом, на підставі якого здійснюється виконання. Так, виконання можливе безпосередньо на підставі ухваленого рішення у справах окремого провадження, коли звертається до виконання копія рішення суду. Так, звернення до виконання у справах про усиновлення проводиться шляхом надіслання копії рішення суду до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення, а у справах про усиновлення дітей іноземцями – також до Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини. У справах про позбавлення батьківських прав після набрання рішенням суду законної сили суд надсилає копію рішення державному органу реєстрації актів цивільного стану за місцем реєстрації народження дитини. Виконання безпосередньо на підставі ухваленого судом рішення відбувається і у справах про визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою (розділ IV ЦПК України, пункт 16.6. Інструкції з діловодства в місцевому загальному суді, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 27.06.2006 N 68, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 24.07.2006 за N 860/12734, із наступними змінами та доповненнями).

Таким чином стаття 368 ЦПК встановлює обов'язковість необхідності звернення до суду, що розглянув справу, для отримання виконавчого документу, у тому числі у справах наказного провадження та у деяких справах окремого провадження.

Існуюча процесуальна неузгодженість, на нашу думку, повинна бути усунута, що тільки посилить логічну цілісність ЦПК України.

На підставі вищевикладеного, доцільно було б доповнити статтю 368 ЦПК України окремою частиною наступного змісту:

"Виконавчий лист не видається судом у справах наказного провадження, а також у інших справах визначених цим Кодексом".

Статтею 367 ЦПК України визначено перелік справ, які можуть бути допущені судом до негайного виконання. Так, до таких справ належать: 1) стягнення аліментів – у межах суми платежу за один місяць; 2) присудження працівникові виплати заробітної плати, але не більше ніж за один місяць; 3) відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, – у межах суми стягнення за один місяць; 4) поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника; 5) відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала; 6) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб; 7) примусову госпіталізацію чи продовження строку примусової госпіталізації до протитуберкульозного закладу (ч. 1 ст. 367 ЦПК України).

З огляду на перелік вимог, за якими може бути виданий судовий наказ, визначених у статті 96 ЦПК України, негайне виконання судового наказу можливе у разі видачі судового наказу на підставі вимоги про стягнення нарахованої, але не виплаченої заробітної плати працівникові, а також, на підставі вимоги про присудження аліментів на дитину в розмірі тридцяти відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням дитинства. Таким чином до негайного виконання може бути допущений судовий наказ виданий лише за двома вимогами (п. п. 4, 1 ч. 1 ст. 98 ЦПК України). При негайному виконанні рішення суду, у тому числі й судового на-

казу, воно може бути пред'явлено до виконання з наступного дня після його постановлення (п. 1 ч. 2 ст. 22 Закону України "Про виконавче провадження").

ЦПК України встановлює особливий порядок повороту виконання у справах пов'язаних із аліментними виплатами, а також у справах пов'язаних із стягненням заробітної плати. Так, згідно ч. 2 ст. 382 ЦПК України закріплено, що у справах про стягнення аліментів, а також у справах про стягнення заробітної плати чи інших виплат, що впливають з трудових правовідносин, поворот виконання не допускається незалежно від того, у якому порядку ухвалено рішення, за винятком випадків, коли рішення було обґрунтоване на підроблених документах або на завідомо неправдивих відомостях позивача. Вищезазначене положення закону розповсюджується на аліментну категорію справ так і на справи про стягнення заробітної плати, що вирішуються за правилами наказного провадження.

Однією із важливіших гарантій учасників виконавчого провадження є можливість оскаржити рішення, дій, бездіяльність посадових осіб державної виконавчої служби. Таке право передбачено розділом VII ЦПК України, який має назву "Судовий контроль за виконанням судових рішень". Дане право є уніфікованим для всього цивільного процесу. У процесуальній літературі зазначається про те, що саме до компетенції суду віднесено вирішення численних питань пов'язаних із виконавчим провадженням [7, с. 126-136], що безумовно є ознакою демократизації національного виконавчого процесу.

Підсумовуючи все вищевикладене можна дійти наступного: 1) судовий наказ є одночасно особливою фо-

рмою судового рішення і виконавчим документом; 2) на порядок виконання судового наказу розповсюджуються загальні правила щодо виконання рішень суду, з урахуванням особливостей наказного провадження; 3) у справах наказного провадження виконавчий лист судом не видається, у зв'язку із тим існує необхідність у реформуванні ст. 368 ЦПК України, як це запропоновано у даному дослідженні; 4) загальні правила повороту виконання рішення розповсюджуються і на судовий наказ.

На останок варто зауважити, що неухильне дотримання вимог закону, у виконавчому процесі, є гарантією реалізації загальних завдань цивільного судочинства, що у повній мірі розповсюджується і на наказне провадження.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. \ ВВР України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: Підруч. для студ. спец. вищ. навч. закл. – К.: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2005. – 624 с.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: в редакції від 10.11.2012 р. [Електронний ресурс] \ Сторінка "Законодавства України" сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
4. Закону України "Про виконавче провадження": в редакції від 02.10.2012 р. [Електронний ресурс] \ Сторінка "Законодавства України" сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/606-14>.
5. Фурса С. Я., Щербак С. В., Євтушенко О. І. Цивільний процес України: Проблеми і перспективи: Науково-практичний посібник. – К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2006. – 448 с. (Серія "Процесуальна література").
6. Архів Дарницького районного суду м. Києва. – Справа № 02/2н-89/11.
7. Штефан М. Й., Омельченко М. П., Штефан С. М. Виконання судових рішень. – К., 2001. – 320 с.

Надійшла до редколегії 15.05.14

А. Шабалин, соискатель

НИИ интеллектуальной собственности НАПрН Украины, Киев

ИСПОЛНЕНИЕ СУДЕБНОГО ПРИКАЗА В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ

В данной статье автор раскрывает процессуальные особенности стадии исполнения судебного приказа, как особенной формы судебного решения, в гражданском процессе Украины. На основании токового анализа, автором сформулированы и предложены изменения и дополнения к действующему ГПК Украины, целью которых является усовершенствование стадии исполнения судебного решения, как заключительной стадии гражданского судопроизводства.

Ключевые слова: судебный приказ, приказное производство, исполнения решения суда.

A. Shabalin, applicant

Scientific research institute intelektualnoi own National Academy of Legal Sciences, Kiev

EXECUTION OF A COURT ORDER IN A CIVIL PROCEEDING IN UKRAINE

In this article, the author reveals the specific procedure under a writ of execution, as a special form of a judgment in a civil trial in Ukraine. Based on the current analysis, the author formulated and proposed amendments to the existing Code of Civil Procedure of Ukraine, which aim to improve the stage of execution of the judgment, as the final stage of civil proceedings.

Key words: court order, writ proceedings, enforcement of the judgment.

УДК 340.11

О. Кулішенко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ШЛЯХЕТСЬКЕ ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ В ГЕТЬМАНЩИНІ (на прикладі любецької шляхти)

На прикладі любецької шляхти розглянуто процес та економічні причини входження шляхти до лав козацтва, окреслено її участь у розбудові козацької держави та проаналізовано документи XVII-XVIII ст. на підставі яких відчувались та надавались шляхті земельні володіння.

Ключові слова: шляхта, землеволодіння, універсал, договір.

В час визвольної війни українського народу під проводом Б. Хмельницького та побудови в подальшому козацької держави в державотворчі процеси активно втручалась і українська шляхта.

Спробуємо в рамках даної статті поглянути на цей факт на прикладі шляхти м. Любеча на Чернігівщині.

© Кулішенко О., 2014

Приклад є досить яскравим, а причини, які спонукали українську шляхту стати на бік Хмельницького звичайно ж слід шукати в її політичному, релігійному та економічному становищі напередодні визвольної війни.

Поглянемо на окреслену проблематику в запропонованій статті лише через призму економічних чинників.

